כדי שלא תהא חיה קופצת ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח:

הדרן עלך בית כור

(א) **יש נוחלין** ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין [א]האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין האשה את בניה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: **גמ'** מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא ליתני הבנים את האב ברישא חדא [ב]דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן

ועוד

כדי שלא תהא חיה קופצת. על הגדר איצטריך חריץ ובן חריץ: **ולעביד חריץ.** דהשתא נמי לא קפצה שהחריץ מרחיקה מן הגדר: **איידי דרוות.** ששה טפחים נכנסת לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת: **קיימא אשפתיה.** החיצונה: הכי גרסינן **כמה בין חריץ לבן חריץ טפח.** ומסקנא דברייתא הוא:

הדרן עלך בית כור

יש. קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם דהיינו שניהם נוחלין זה את זה. והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תנא נמי רישא נוחלין ומנחילין: **ויש שנוחלין.** את קרוביהם אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותן קרובים שהן מורישיהן: **מנחילין ולא נוחלין.** הם אותם דאמרו בהו נוחלין ולא מנחילין מכלל דאיכא שאלו נוחלין אותם ולא מנחילין להן מיקרו מנחילין ולא נוחלין. ובגמ' [קיד:] מפרש למאי איצטריכו הנך תרי בבי דהא חדא נפקא מכלל חבירתה: **האב.** נוחל את הבנים וגם מנחיל להם וכגון שאין לאותן הבנים זרע אז נוחל אותן האב אבל אם יש להם בנים הם קודמין לזקנם כדמפרש בגמ' [ע"ב]: **והבנים את האב.** נוחלין ומנחילין: **והאחין מן האב.** כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שהן מלאה ומרחל יורשים זה את זה בשביל שהן אחין וכגון שמת יעקב אביהן אבל אם יעקב קיים הוא קודם וכגון שאין להם בנים. ודוקא אחין מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה כדילפינן כו'[ג] [קט:]: **האיש נוחל את אמו.** אבל לא מנחיל שהרי קרובי האב יורשין אותו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה [שם]: **והאיש את אשתו.** נוחל אותה כדנפקא לן בגמ' [קיא:]: ה"ג בסדר המשנה **ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין.** דבן נוחל את אחות אמו שהרי הוא בא מכח האם ואילו מתה דודתו בחיי אמו יורשתה וגם הוא יורש את אמו נמצא שבאו לידו נכסי דודתו: **ולא מנחילין.** דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה ועוד דאחות אמו היאך תירשנו הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה ולא האם יכולה ליורשו כדאמרן האיש את אמו נוחל ולא מנחיל קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה. ובאחיות מן האב מיירי אבל אחיות מן האם אין נכדה בן אחותה יורש אותה דממשפחת אם הוא. ל"א ובני אחות בני אחותו של ראובן כגון בני דינה נוחלין אותו שהרי דינה יורשת את ראובן אחיה ובניה באין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותן והלא דינה עצמה אין יורשתן כדאמרן דהאם אינה נוחלת את בנה אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם. וזה נראה בעיני משום דקתני סיפא האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וכל הנך תלתא שמעינן להו מהנך תלת דהך בבא דנוחלין ולא מנחילין כדאמרינן בגמ' [קיד:] דהיינו הך דקפריך בגמ' דאחי האם היינו דבני אחות והלכך גרסי' בני אחות דהיינו נמי דאחי האם מנחילין את בן אחותם ולא נוחלין. ואי נמי גרסינן בני אחיות (א) איכא לפרושי בבני אחיות כלומר בני אחיותיו של אדם נוחלין אותו אבל לא מנחילין דהוא אינו יורשן: **האשה את בניה והאשה את בעלה כו'.** בגמ' [שם] פריך דהיינו נמי הך בבא דנוחלין ולא מנחילין דמהיא שמעינן לה דהיינו הך: **לא נוחלין ולא מנחילין.** זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו. וכל הנך קרובים דקתני שיורשים זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה. גם הנהו קרובים דקתני בהן לא נוחלין ולא מנחילין כגון קרובים שמצד האם הני מילי שיש קרובים מצד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותו דהוי ליה משפחת אב דמכח קורבת אביו באין ליורשו כגון ראובן שנשא סרח בת אשר וילדה לו נפתלי ומת נפתלי בלא בנים הרי ראובן אביו יורשו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו של נפתלי ואם אין לו אחין ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו ואם אין לו אחין לאביו דאין אשר קיים ונתתם את נחלתו לקרוב אליו נמצאת סרח דהיינו בני אשר או בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה: **גמ' מאי שנא דתני.** ברישא דמתני' האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמצא שמת הבן בחיי האב ולא הניח הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתנא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבטיחו שיקברהו בנו:

ועוד

יש נוחלין. ואלו נוחלין ומנחילין. איכא דוכתי דנקיט אדסליק מיניה ואיכא אדפתח ביה ובמס' נדרים (דף ג:) מפרש לה: **האב את הבנים והבנים את האב.** תימה והאב את הבנים היינו בנים את האב שאם האב נוחל את בנו אם כן בנו מנחילו ואם הוא מנחיל לבנו א"כ בנו (ד) נוחלו[א] ואור"י דאייתר למידק מיניה בנים ולא בנות אע"ג דקתני לה בהדיא בסמוך מכל מקום תנא ליה הכא אגב אורחיה ולקמן נמי (ב) תניא למנות סדר נחלות וכן משמע בגמ' דקאמר הבנים את האב מנלן אמר קרא ובן אין לו הא יש לו בן בן קודם לבת משמע דמתני' לאקדומי בן לבת איצטריך אבל מרישא דקתני האב את הבנים ליכא למידק הכי דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר ואם תאמר דקתני בני אחיות ודייק בגמ' עלה ולא בנות אחיות אע"ג דלא מייתר ומתוך כך צריך לומר דמתני' איני יודע מי שנאה לימא דבנים לאו דוקא אלא הוא הדין בנות ואתיא שפיר כרבי זכריה בן הקצב אע"ג דתנא בגמ' בני אחיות ולא בנות אחיות [יש] לומר דברייתא פליגא אמתניתין ויודע מי שנאה ואור"י דקים ליה דברייתא נשנית על המשנה לפיכך דייק מינה ועוד אומר ר"י דכיון דבנים את האב אייתר למידק בנים ולא בנות אית לן למימר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדוש: **ואחין מן האב.** הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה[ב] ותירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהנך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש (ג) ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא (ה)(אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה[ג] ואת"ל אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דההוא איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה סד"א נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח אח הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מרישא דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות:

יכול

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נחלות הל' א סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

רבינו גרשום

איידי דרויח החריץ ו' טפחים ממשכת עצמה בתוך החריץ לאחריה וקופצת חוץ א) סמוך לגדר ומשום הכי צריך בן חריץ עדיין שמעכב: איידי דקטין. ג' טפחים קיימא החיה אשפתיה וקופצת לעבר אחר הלכך צריכי תרוייהו כדי שלא תקפוץ:

הדרן עלך האומר לחבירו בית כור

יש נוחלין. שנוחלין אחרים והן עצמן מנחילין ממונם ליורשין: האב את הבנים. שהאב יורש את הבנים והבנים יורשין את האב: ליתני הבנים יורשין את האב תחלה. משום דתרי טעמי איכא דהוה ליה למיתני הבנים את האב חדא משום דאתחולי לא ב) מתחלינן בפורענותא הוא שהבנים מתים בחיי אביהן והאב יורשן שמנהג העולם שהבן יורש האב ולא האב את

א) לכאורה צ"ל וקופצת מחוץ על הגדר וכו'. או דצ"ל וקופצת מחריץ על הגדר. ב) נראה דצ"ל דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן דהאב את הבנים פורענותא הוא שהבנים וכו'.

מסורת הש"ס

א) [נדרים ג: נזיר ג.], ב) [לעיל יד:], ג) בס"א: כדילפינן בגמ', ד) [עי' לקמן קיד: רשב"ם סד"ה אף], ה) ס"א אחיו,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין וכו' ואי נמי גרסינן בני אחיות. נ"ב אבל לקמן בדף קיד ראש ע"ב פירש בע"א: (ב) תוס' ד"ה האב וכו' ולקמן נמי תנא ליה למנות: (ג) ד"ה ואחין וכו' היה יורש לבנו ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו: (ד) בא"ד דנקט לה אגב:

מוסף תוספות

א. [ו]אמאי איצטריך למיתני הבנים את האב. רמב"ן. ב. נ"א: וכ"ת כיון דאחי האב כתיבי בהדיא לא קתני והא אחין דכתיבי וקתני. ר"ן. ג. עיין ברמב"ן דתמה א"כ למה כתב רחמנא אחי האב, ועיי"ש מה שמתרץ.